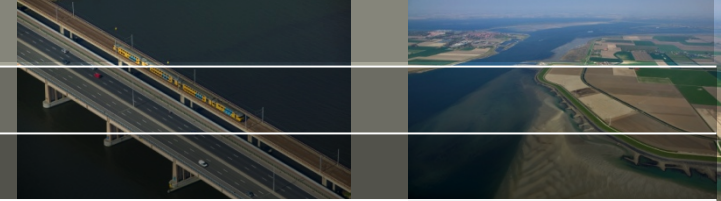

Klimaat voor een nieuwe M.E.R.

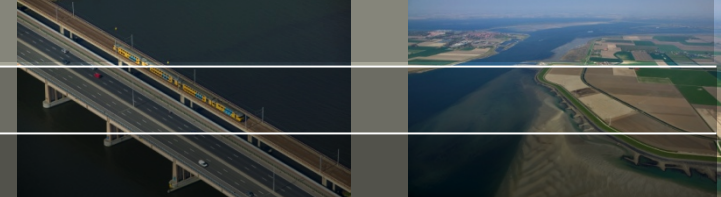
Praktische Workshop Klimaatadaptatie in de praktijk van planvorming en milieu effectrapportage.

Gerald Jan Ellen, Deltares,
Bestuurskundig onderzoeker/adviseur

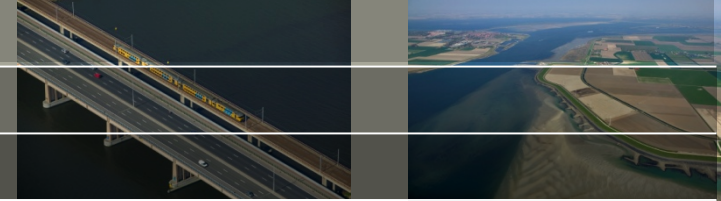
- Adaptatie?
- Klimaatadaptatie is bijzonder...
- M.E.R en klimaatadaptatie: past het?
- Klimaatadaptatie: instrumenteel
- Klimaatadaptatie: implementatie
- Klimaatadaptatie: lerende benadering
- Klimaat voor een nieuwe M.E.R?

Adaptatie?

- **Adaptatie** is het zodanig aanpassen van een systeem aan (geanticipeerde) veranderingen van omgevingsfactoren dat het in de tijd standhoudt.
- **Flexibiliteit** is het gemak waarmee een systeem of beleid aangepast kan worden aan substantiële, onzekere en snel plaatsvindende veranderingen die een grote invloed hebben op het functioneren van de organisatie, het beleid of systeem.
- **Kwetsbaarheid** is een systeemeigenschap die aangeeft in welke mate een systeem door veranderingen geschaad kan worden. Het is een combinatie van gevoeligheid en waarde.

Bron: Mens, Marjolein JP, et al. *Begrippen rondom onzekerheid*. Kennis voor Klimaat, 2012. Te downloaden via:
<http://repository.tudelft.nl/view/hydro/uuid:291a3d01-869a-4c70-9548-c4f46d92e985/>

Klimaatadaptatie: is het proces waardoor samenlevingen de kwetsbaarheid voor klimaatverandering verminderen of waardoor zij profiteren van de kansen die een veranderend klimaat biedt.

Klimaatadaptatie is bijzonder...

- ...speelt op de lange termijn, maar je moet nu al wat doen, weinig urgentie
- ...er is onzekerheid over hoe groot de effecten van klimaatverandering zullen zijn.
- ...klimaatverandering zelf vaak niet genoeg reden voor actie, dus *'meekoppelen'*
- ...de strategie moet adaptief zijn: aanpasbaar, bv. *'meegroeien'*

Klimaatadaptatie is bijzonder...

Maar ook institutioneel: (Termeer et al., 2014):

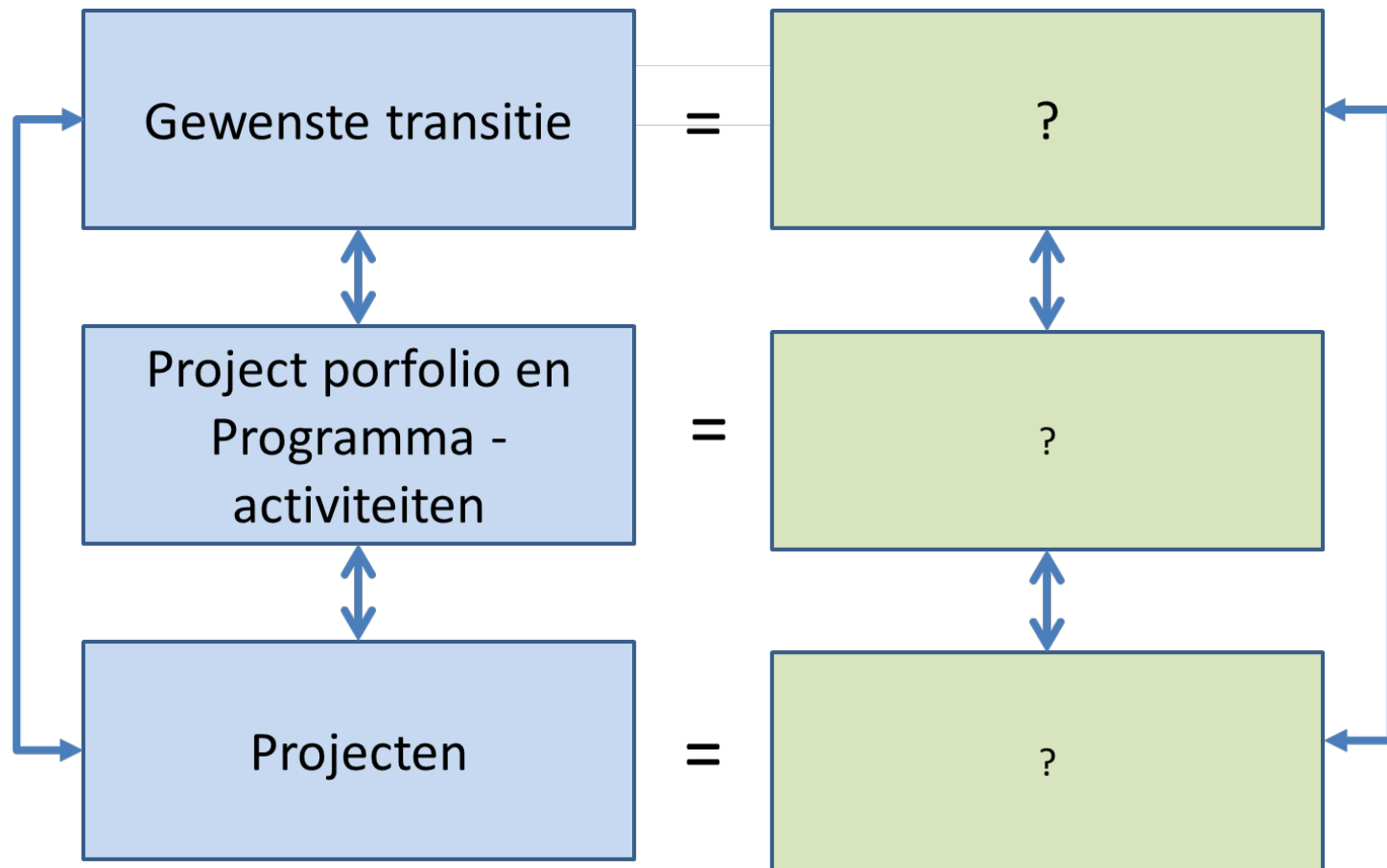
1. **Multi-actor**: klimaateffecten en -opgaven betreffen een veelheid aan actoren;
2. **Multi-level**: klimaatverandering verbind verschillende schaalniveaus. Beleidsvoorbereiding, -bepaling en -uitvoering zijn een coproductie van diverse bestuurslagen (van lokaal tot internationaal);
3. **Multi-betekenis**: klimaatverandering grijpt in op veel sectoren en heeft daardoor raakvlakken met vrijwel alle beleidsterreinen. Beleidsvoorbereiding, -bepaling en -uitvoering weerspiegelen verschillende probleemdefinities, oplossingsrichtingen, doelen en visies;

Bron: Termeer, C.J.A.M., M. van Vliet, A. Kruft; H. Smit; M.H. Junnikkala & M. de Heer (2014), Governance van klimaatadaptatie: handelingsperspectieven. Wageningen: Kennis voor Klimaat. Te downloaden via:
<https://www.wageningenur.nl/en/Publication-details.htm?publicationId=publication-way-343738373536>

Klimaatadaptatie als transitie?

Richten: richt het programma/projecten zich op de goede dingen?

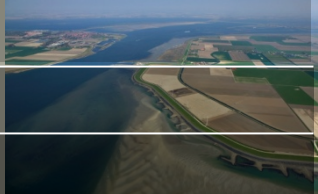
Signaleren en bijsturen: wat leren we en wat betekent dat?

22 april 2016

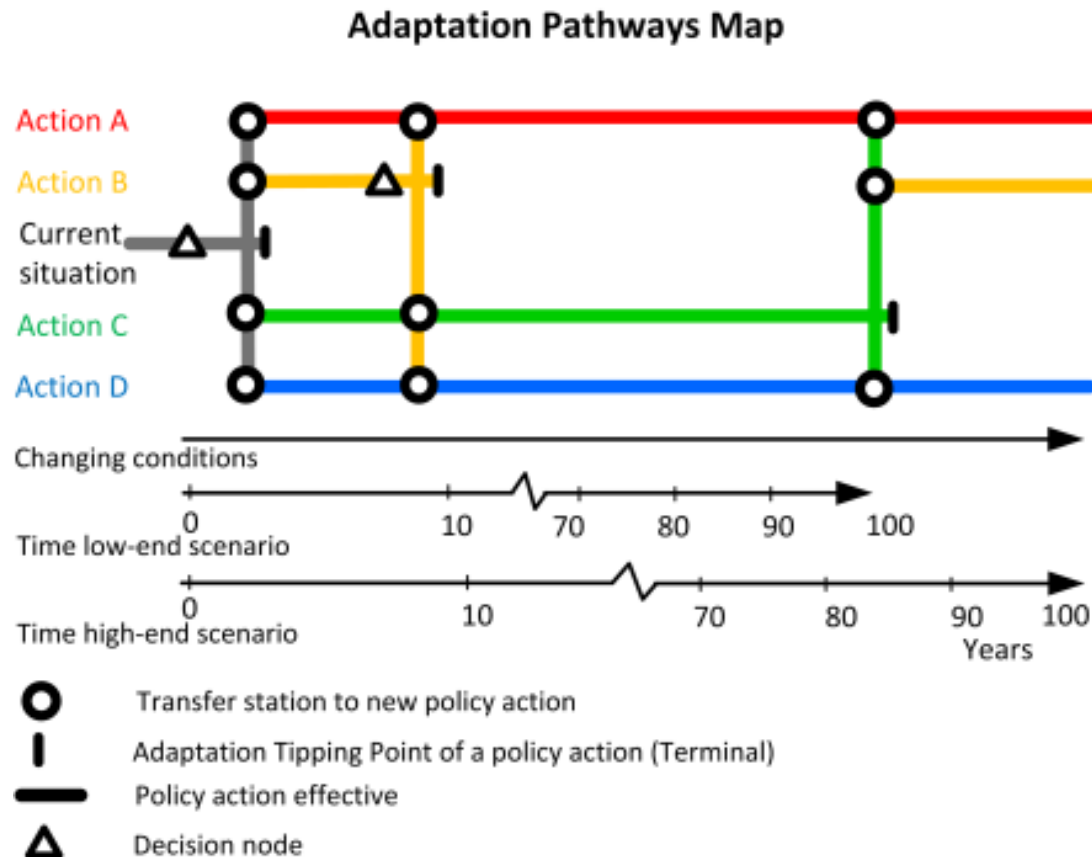
M.E.R en klimaatadaptatie: past het?

- KARAKTER VAN DE M.E.R:
 - ex ante (vooraf) evaluatie
 - ex post (leren na uitvoering van projecten)
- WIJZE waarop de M.E.R wordt ingezet:
 - Dialoog/Leren;
 - Hindermacht;
 - Procedurele eis.
- DETAILNIVEAU van de M.E.R.:
 - Flexibele bestemming/uitnodigingsplanologie nu uitdaging bij de M.E.R is ook een uitdaging irt bijzonderheden van klimaatadaptatie.

Hoevenaars, 2013

Klimaatadaptatie: instrument - adaptatiepaden

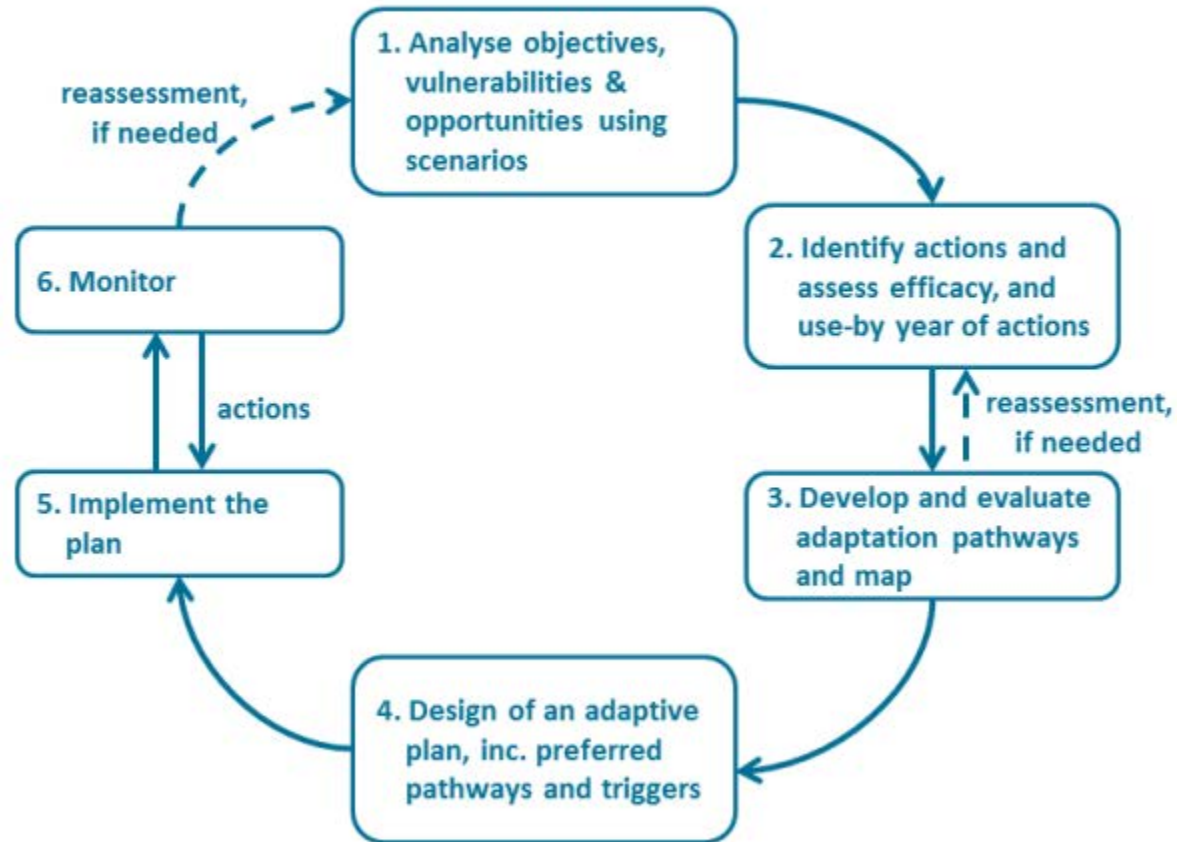
Costs and benefits of pathways

Time horizon 20 years				
Time horizon 50 years				
Time horizon 100 years				
Pathway		Costs	Benefits	Co-benefits
1	●	+++	+	0
2	● ●	+++++	0	0
3	● ●	+++	0	0
4	● ●	+++	0	0
5	●	0	0	-
6	● ●	++++	0	-
7	● ●	+++	0	-
8	● ●	+	+	---
9	●	++	+	---

Pathways that are not necessary in low-end scenario

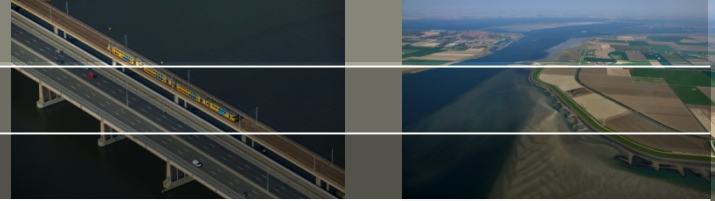
Bron: <https://www.deltares.nl/en/adaptive-pathways/>

Klimaatadaptatie: instrument - adaptatiepaden

Bron: <https://www.deltares.nl/en/adaptive-pathways/>

Mogelijkheden voor de M.E.R

- 'Paden' in plaats van 'Alternatieven': weloverwogen voorkeurspad – en inzicht in andere/alternatieve paden.
- Korte termijn vs. lange termijn afweging: inzicht in korte termijn voordelige effecten maar wellicht lange termijn nadelige effecten.
- Inzicht in overstap-opties (flexibiliteit).
- Uitdaging: op dit moment vooral voor programma's en niet voor 'projecten' (schaalniveau)

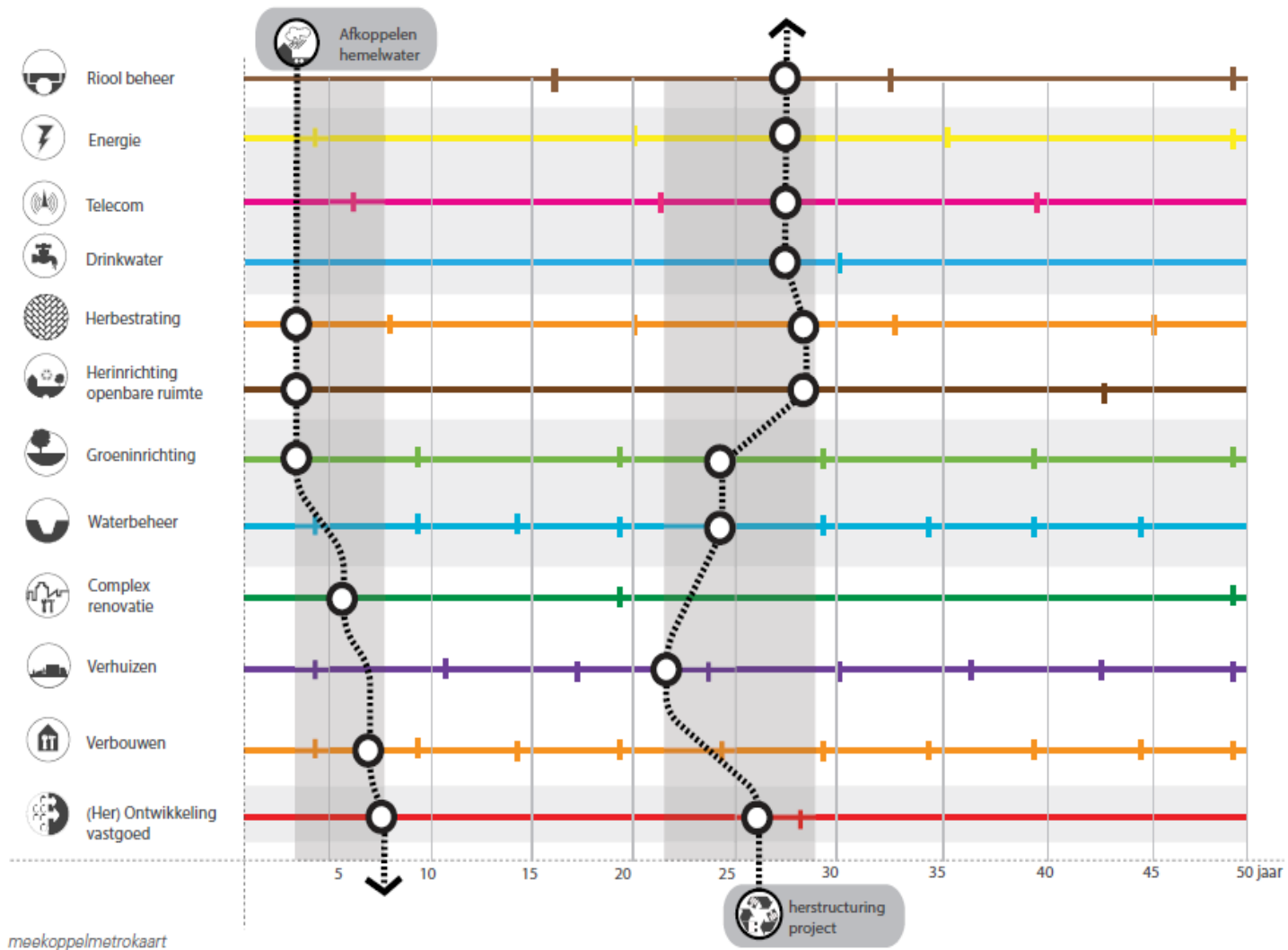
Klimaatadaptatie: Implementatie

De zes basisprincipes van adaptief programmeren

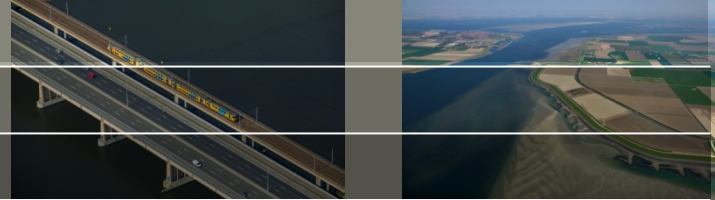
Bron: <https://leerplatformmirt.nl/Kunde/Omgaan+met+onzekerheden/default.aspx#folder=359002>

Kans: meekoppelen (multi-sector)

Bron: Urhahn Urban Design & MBDSO (2013), Proeftuinen klimaatbestendige stad.

Mogelijkheden voor de M.E.R

- De M.E.R. kan een rol krijgen in het adaptief programmeren
 - Meer lerende benadering – hierover zo meer.
- M.E.R. kan samenhang aanbrengen – integraliteit blijft een uitdaging bij klimaatadaptatie.
 - Ook kansen voor positie en rol van de Commissie M.E.R.

Klimaatadaptatie: lerende benadering - monitor

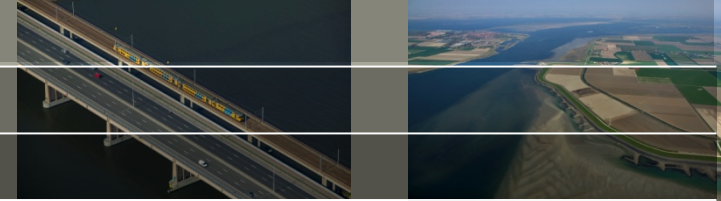
Vier directie functies van monitoring (De Kool (2007))

1. Signaleren: weten wat er gebeurt
2. Sturen en verantwoorden: controle op en in (beleids)processen
3. Leren: ontwikkelen van inzicht (reflexieve monitoring)
4. Communiceren: uitdragen van beleid of discussie over beleid.

Indirecte functies zijn daarnaast:

- **Vergroten van betrokkenheid:** bijvoorbeeld wanneer mensen actief zaken gaan monitoren raken ze er ook bij betrokken,
- **Creëren van draagvlak:** bijvoorbeeld inzicht in positieve effecten van maatregelen
- **Vertrouwen genereren:** bijvoorbeeld wanneer mensen samen monitoren leren ze elkaar kennen en ontstaat vertrouwen.

Voorbeeld: lerende monitor

Waarom?

Wat?

Hoe?

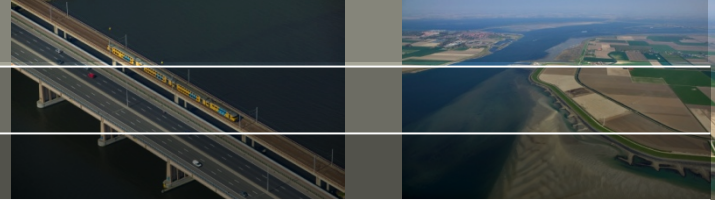
Wie?

Wat leer je?

Wie moet wat?

- Waarom is de monitor nodig? Wat willen we ermee bereiken?
- Wat willen we monitoren en welke indicatoren zijn daarvoor nodig?
- Hoe gaan we monitoren? Welke vorm van monitoring is nodig?
- Wie dit gaat uitvoeren?
 - Bijv. wie verzamelt de gegevens, wie organiseert een leerbijeenkomst?
- Wat leren we op basis van deze gegevens?
- Wie moet wat doen?
 - Bijv. waar moet de informatie terecht komen en wat kan die persoon ermee?

Mogelijkheden voor de M.E.R

- Evalueren niet als afrekenen, maar als dialoog/leermoment;
 - Samen met de omgeving vergroot kans op 'leren' en 'legitimiteit';
- Van ex post naar ex durante evaluatie – vooral bij langere termijn;
 - Toepassing: 'Hand aan de Kraan' – gaswinning waddenzee.
- Window of opportunity: omgevingswet. De evaluatie van de omgevingsvisie pilots (BNSP, 2015) laat o.a. zien dat
 - Zo min mogelijk sturing: ontwikkelingsplanologie.
 - Participatie naar Co-creatie.

Tot slot – Klimaat voor een nieuwe M.E.R.?

Uitdagingen:

- Klimaat brengt andere type onzekerheden: *diepe onzekerheid*: men is in staat om een opsomming van mogelijkheden te geven, maar een ordening op basis van waarschijnlijkheid is niet aan te brengen;
- Lange termijn – monitoring – wellicht hoge transactiekosten, al kan participatieve monitoring hier kansen bieden.

Kansen

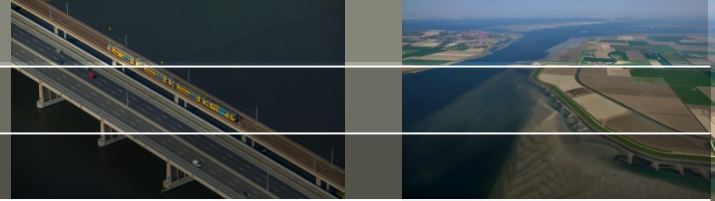
- Tegen het licht houden van de commissie voor de M.E.R en het M.E.R instrument: gebruik hiervoor de OESO Water Governance Principles (zie volgende slide)
- Framing/Reframing: naar een omgevingsrapportage – sluit aan bij de nieuwe omgevingswet.

Watergovernance principes OESO

Overzicht van de OESO-Principes voor Water Governance

Einde

Dank voor uw aandacht
Voor vragen

geraldjan.ellen@deltares.nl